http://doi.org/10.58225/sw.2024.2-22-29

MÜASİR MEMARLIQDA ŞƏHƏRKƏNARI EVLERİN STİLİSTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Əliyev Tərlan Gülmirzə oğlu- memar, baş müəllim,Memarlıq layihələndirilməsi və şəhərsalma kafedrası, AzMİU, aliyev-tarlan@bk.ru

Xülasə.Məqalədə müasir memarlıqda azmərtəbəli yaşayış evlərinin layihələndirilməsi və tikintisi sahəsində prioritet istiqamətlər, yeniliklər və üstünlük təşkil edən üslublar araşdırılır və təhlil edilir. Burada memarlıq üslublarının xarakterik xüsusiyyətləri və istifadə olunan əsas tikinti materialları və konstruksiyalar göstərilir. Həmçinin, fərdi yaşayış evlərinin layihələndirilməsi və tikintisi zamanı onun tikildiyi regionun təbii xüsusiyyətlərinin, orada yaşayan insanların mədəniyyətinin, həyat tərzi və məişətinin rolu və əhəmiyyəti vurğulanır. Bununla yanaşı, hazırki dövrdə, Bakı şəhərində kottec və ya villa tipli azmərtəbəli fərdi yaşayış evlərinin, həm mərkəzi və orta zonada, həm də şəhər ətrafı zonalarda çox geniş yayılmasından, tikinti təcrübəsinin əsas xüsusiyyətlərindən və müasir yerli memarların yaradıcılığında əhəmiyyətli yer tutduğundan bəhs edilir.
Açar sözlər: müasir memarlıq, şəhərkənarı ev, azmərtəbəli yaşayış tikintisi, memarlıq üslubları

STYLISTIC CHARACTERISTICS OF COUNTRY HOUSES IN MODERN ARCHITECTURE

Aliyev Tarlan Gulmirza oglu- senior lecturer, department of Architectural design and urban planning, AzUAC, aliyev-tarlan@bk.ru

Abstract. The article examines and analyzes priority directions, innovations and dominant styles in the field of design and construction of low-rise residential buildings in modern architecture. There are shown characteristic features of architectural styles and the main building materials and structures. Also, there are emphasized the role and importance of the natural features of the region where it is built, the culture, lifestyle and way of life of the people living in the design and construction of individual residential buildings. It is noted that in the current period, low-rise private residential buildings of cottage or dacha type have become widespread in the city of Baku, both in the central and middle zone, and in suburban areas, are revealed the main features of construction experience and the importance and place in the work of modern domestic architects.
Keywords: modern architecture, country house, low-rise residential construction, architectural styles

Giriş. Müstəqillik illəri ərzində Azərbaycanın bir çox şəhərləri, xüsusilə də Bakı şəhəri yeni yaşayış binaları və kompleksləri ilə zənginləşib. Onların memarlıq görünüşü bir qayda olaraq, zamanın tələbləri və respublika əhalisinin artan ehtiyaclarına uyğun gəlir. Yerli memarların həyata keçirtdikləri maraqlı layihələr yeni tikinti texnologiyalarını və yeni tikinti materiallarını nəzərə alır.

Son illər Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının inkişafı, həmçinin əhalinin əksər hissəsinin özünün yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq səyləri respublikada fərdi mənzil tikintisinin aktuallığını şərtləndirmişdir. Lakin Respublikada şəxsi mənzil tikintisi bərabər tərzdə getmir, əsas pay Bakı şəhərinə məxsusdur, digər şəhər və rayonlarda şəxsi mənzil tikintisi göstəriciləri nisbətən aşağıdır. Azmərtəbəli fərdi yaşayış evlərinin tikintisi şəhərin orta və periferiya zonasında üstünlük təşkil edir. Yaşayış mənzillərinin tikinti keyfiyyətinə olan müasir tələblər, dünya standartlarına uyğun olan yeni və effektiv tikinti materiallarının tətbiqini əvvəlcədən müəyyən edir.

Bu gün bir çox insan özünün müasir üslubda tikilmiş şəhərkənarı evinin olmasını istəyir. Əvvəllər şəhərkənarı evlər ancaq bağ evləri şəklində, müvəqqəti yaşayış üçün nəzərdə tutulurdusa, halhazırda bu evlər daimi yaşayışı təmin edən, tam komfortlu və geniş imkanları olan yaşayış evləridir. Bəs komfortlu şəhərkənarı ev zəmanənin ruhuna, müasir insan tələbatlarına uyğun gəlmək

üçün necə olmalıdır? Bunu anlamağa və bir çox aktual suallara cavab verməyə çalışacağıq: müasir evlər hansı materiallardan tikilir, hansı üslubda, hansı mühəndislik sistemlərinə ehtiyac var və s.

Müasir üslubda bir şəhərkənarı evindən bəhs edərkən, daha çox evin xarici görkəmini deyil, estetikliyini və rahatlığını özündə birləşdirən bir anlayışı nəzərdə tuturuq. Müasir, buna görə də yüksək keyfiyyətli, gözəl, funksional və rahat bir ev yalnız mükəmməl həll edilmiş bir layihə əsasında tikilə bilər.

Yaşayış binalarının qoyulan bütün funksional, estetik və konstruktiv tələblərə malik olması üçün, onun layihəsinin lazımi bilik və bacarıqlara malik təcrübəli və peşəkar mütəxəssislər tərəfindən həyata keçirilməsi vacibdir. Çünki müasir kottec 20-30 il əvvəl tikilmiş evlərdən çox fərqlidir. Müasir bir ev təkcə tikinti konstruksiyaları və üzlük materialları deyil, həm də obyektin verilən sahədə yerləşdirilməsi, funksional və təhlükəsiz mühəndislik sistemlərinin və xarici kommunikasiyalar qurulması və daha bir çox şeydir.

Hal-hazırda tikintidə klassik və kantri üslubundan başlayaraq minimalizm və yüksək texnologiyalı üsluba qədər müxtəlif memarlıq həlləri istifadə edilə bilər. Şəhərkənarı evlərin müasir memarlığı çoxəsrlik tikinti təcrübəsinin və müasir texnoloji həllərin, metodikaların qarışığıdır. Ən əsası odur ki, ev kənardan estetik baxımlı olsun, ətrafındakı məkana uyğun olsun və istifadəçilərə lazımi rahatlığı və təhlükəsizliyi təmin etsin.

Metodlar. Müasir şəhərkənarı evlərin tikintisində ən çox istifadə olunan stillər. Bir şəhərkənarı evin layihəsini seçməzdən əvvəl, ev sahibinin qərar verməli olduğunuz ilk və ən vacib şey, gələcək evinin necə görmək istəməsidir. Kottec və ya villa tipli evin tərtibatının xüsusi bir növünü seçərkən, sifarişçinin arzularına əlavə olaraq, ərazinin xüsusiyyətləri, eləcə də bir çox digər amillər nəzərə alınır. Lakin bəzi hallarda sifarişçinin arzuladığı memarlıq üslubu verilən regiona, konkret əraziyə, onun təbii-iqlim şəraitinə uyğun olmaya bilər. Əlbəttə ki, fərdi evlərinin bütün növlərini ətraflı şəkildə bir məqalədə əks etmək demək olar ki, mümkün deyil, lakin onların içərisində ən məşhur memarlıq üslubları haqqında qısaca bəhs etmək olar.

Klassik üslub. Bir qayda olaraq, klassik memarlıq ilk növbədə həcmli, möhkəm və fundamental tikililərlə əlaqələndirilir. Bu təbbidir, çünki klassikanın əsas mənbəyi qədim mədəniyyət hesab olunur və onun fərqli xüsusiyyətlərini özündə daşıyır: mütənasiblik, simmetriya və müəyyən mənada dahiyanə sadəlik. Konturun aydınlığı və hər bir detalda harmoniyanın hiss olunması klassik üslubu digərlərindən fərqləndirir. Bu üslubda tikilən malikanı tipli evlər maili kirəmitli damları, sütunlar və balyustradaları və eyvanlarla xarakterizə olunur (şəkil1). Klassik üslubda evlərin fasadları yüngül müasir tikinti materiallarından istifadə etməklə yaradılır. Binaların üzlənməsi üçün bir qayda olaraq təbii daş və fasad gipsindən istifadə olunur.

Klassik memarlıqdan daha çox həcmcə böyük, kapital evlərin tikintisində istifadə olunur. Və bu gün, baxmayaraq ki, evlərin tərtibatında müasir memarlıq üslublarından istifadəyə üstünlük verilir, klassik mövzular tələb olunan və populyardır. Klasik üslubdakı bina həmişə nəcib və aristokratik görkəmi ilə fərqlənir. Ancaq bir evin fasadını klassik üslubda tərtib etmədən əvvəl, ətrafdakı mənzərənin onunla harmoniya təşkil etdiyindən əmin olmaq lazımdır [11].

Şəkil 1. Klassik üslubda şəhərkənarı ev [10]

Modern. Modern (Art Nouveau) üslubu– sanki, klassik memarlığın bir qədər yenidən nəzərdən keçirilməsidir. 19-cu əsrin sonlarında gözəl, lakin eyni zamanda funksional binalar yaratmaq ideyasının təcəssümü kimi ortaya çıxdı. Ondakı simmetriya və mütənasiblik təbiətdəki formaların təbiiliyi və şıltaqlığı ilə əvəz olunur və dizaynda bitki mövzusu müşahidə olunur. Şəxsi ev üçün bir üslub olaraq Art Nouveau daimi tələbatdadır. Fasadın dizaynında çox sayda yuvarlaq xətləri olan zərif formalar (erkerlər, dekorativ portallar, pəncərələrin əyri xətləri - bütün bunlar Art Nouveau üçün xarakterikdir). Fasadda zəngin dekorasiyadan, vitraj və mozaikadan istifadə olunur (şəkil 2.). Art Nouveau üslubunda evlərin daxili tərtibatı çox mürəkkəbdir, çoxlu sayda dəhliz, pilləkən və keçid var.

Şəkil 3. Art Nouveau üslubu [10]

Rayt üslubu. Frank Lloyd Rayt (Frank Lloyd Wright) "üzvi memarlıq" və "çöl evləri" yaradan əfsanəvi Amerika memarıdır. Wright üslubunun fəlsəfəsi - binanın ümumi mənzərə ilə maksimum vizual birləşməsində, ətrafdakı təbiəti, sanki, evə "daxil etmək" arzusundadır. Bu effekt əsasən geniş miqyaslı şüşələr, üfüqi səthlərin və xətlərin üstünlük təşkil etməsi, eləcə də geniş açıq yerlər hesabına əldə edilir. Məhz bu memarlıq üslubunda funksionalizm mütənasibliyin estetikası ilə təbii olaraq uyğunlaşmağa başlayır. Xətlərin sadəliyi, minimal dekorasiya, daxili dekorasiyanın yüngülliyi və təbiiliyi, hər otaqda geniş boş yer bu üslubun xarakterizə edir. Burada fasadları bitirmək üçün təbii materiallardan istifadə olunur: daş, ağac. Wright üslubunun elementləri bir çox müasir evlərdə tapılır (şəkil 3).

Şəkil 3. Rayt üslubu [10]

Loft. Loft artıq bir neçə ildir ki, populyarlığının zirvəsindədir. Əvvəlcə sənaye binaları loft tipli otaqlar yaratmaq üçün istifadə edildi, lakin bu gün fərdi evlərin dizaynı üçün də istifadə olunur. Loft üslubu sərt formaların və qeyri-adi dekorativ elementlərin birləşməsidir. Bu, mütləq

arakəsmələri olmayan açıq məkanlar və minimum divar bəzəyi, çox miqdarda işıq və yerləşgələrin daxili dekorasiyası kimi metal konstruksiyalar deməkdir (şəkil 4).

Şəkil 4. Loft [10]

Minimalizm. Minimalizm lider mövqeyini itirməyən başqa bir üslubdur. Bu üslubda olan evlərin sərt formaları üzlük və bəzək üçün təbii materialların istifadəsi ilə tamamlanır. Eyni zamanda, dizaynın özü minimal olmalıdır. Minimalizm binaların yüksək funksionallığını, böyük pəncərələrin və evin perimetri ətrafında quraşdırılmış işıqlandırmanın olmasını tələb edir (şəkil 5).

Şəkil 5. Minimalizm [10]

Postmodernizm. Postmodernizm sərhəd tanımayan hərəkatdır. Bu üslubda çox vaxt möcüzəli şəkildə qarışdırılmış tarixi memarlıq üslublarının xüsusiyyətlərindən istifadə olunur. Postmodernist üslubda layihələrin xarakterik xüsusiyyətləri yamaclı və ya gümbəzli damlar, çardaqlar, şişirdilmiş dekorativ elementlər - frontonlarr, qüllələr, qeyri-standart pəncərələrdir. Əyri formalar, düz xətlərin rədd edilməsi və belə evlərin qeyri-adi görünüşü onları diqqətəlayiq və yaddaqalan edir (şəkil 6).

Şəkil 6. Postmodernizm [10]

Konstruktivizm. Şərqi Avropa şəhərlərinin memarlığında konstruktivist xüsusiyyətlər hələ də qorunub saxlanılır. Bu, beton, düzbucaqlı formalar, lakoniklik və funksionallığın bolluğudur. Müasir formada konstruktivizm şəhərətrafı evlərin tikintisi üçün istifadə olunur. Belə layihələr aydın həndəsi formaya malikdir, onlar panoramik şüşələrdən istifadə edirlər və tikinti üçün əsas materiallar beton, metal və şüşədir. Minimalizm rəng sxeminə də təsir edir: çox təmkinlidir, tez-tez ağ və ya boz tonlarda olur (şəkil 7).

Şəkil 7. Konstruktivizm [11]

Avropa üslubu. Avropa üslubu, adətən, bütün Avropanın müasir memarlıqda olan üslublar qəbul edilir. O, öz növbəsində, İsveç, Alman, Skandinaviya və İngilis növlərinə bölünür. Hər bir ölkədə evlərin xarakterik xüsusiyyətləri məişətin xüsusiyyətlərindən, hava şəraitindən, vərdişlərdən və ənənələrdən asılıdır. Buna baxmayaraq, Avropadakı bütün müasir memarlıq eyni rasionalizm və praktiklik prinsiplərinə əsaslanır, buna görə də bu ölkələrin üslublarının hər biri ortaq bir xüsusiyyətə malikdir. Hər hansı bir Avropa evinin dizaynı düzgün həndəsi formalara və planda hər hansı bir keyfiyyətin həddindən artıq olmamasına əsaslanır. Evlərdəki pəncərələr də həndəsi formaya malikdir, çox vaxt düzbucaqlıdır, bu da diqqəti cəlb edir. Belə binaların fasadlarının tərtibatında təbii daşdan, müxtəlif növ suvaqdan, kərpicdən istifadə olunur. Hazırda Avropada və Rusiyada bağ evlərinin böyük əksəriyyəti Avropa üslubunda tikilir (şəkil 8).

Şəkil 8.Avropa üslubu [11]

Kolonial üslub. Bu üslub eyni anda bir neçə istiqamətin xüsusiyyətlərini birləşdirir: bu klassik Avropa memarlığı və Şərq və ya Afrika üslublarının ayrı-ayrı elementləridir. Eklektik görünüş, interyer və eksteryerdə çoxlu sayda taxta elementlər, dizaynda kiçik ekzotik heykəllərdən və heyvan təsvirlərindən istifadə kolonial üslubunun əlamətləridir. Kolonial üslublu evlərin arxitekturasında çox vaxt çoxlu sayda tağlar, sütunlar və qübbəli tavanlardan istifadə olunur (şəkil 9).

Şəkil 9. Kolonial üslub [11]

High-tech üslubu . Məşhur high-tech üslubu fanatlarının sayına görə liderdir. Bu metal və şüşə üslubu, düşünülmüş işıqlandırma və sadə formalardır. Fasadın əhəmiyyətli hissəsinin böyük panoramik pəncərələrə, çox səviyyəli terraslara və eyvanlara ayrıldığı evlər – bu üslubun əsas xüsusiyyətləridir. Memarlıq formalarının seçimində əsas diqqət funksionallıqdır. Binalar lakonik fasad dizaynı və ciddi həndəsi konstruksiya ilə xarakterizə olunur. Bunlar düz dam örtüyü və funksional elementləri önə çıxan kubik binalardır: pilləkənlər, liftlər və havalandırma fasad dizaynının bir hissəsinə çevrilir. Formaların və düz xətlərin sadəliyi vurğulanır. High-tech üslubu müasir materialların istifadəsi ilə xarakterizə olunur (şəkil 10).

Şəkil 10. High-tech üslubu [11]

Müasir üslub. Müasir üslub təxminən eyni vaxtda meydana çıxan və inkişaf etməyə başlayan çox sayda memarlıq meyllərini birləşdirir. Buraya funksionalizm, yüksək texnologiya, konstruktivizm və dekonstruktivizm, avanqard, biotexnologiya daxildir. Müasir memarlıq funksionallıq və praktiklik istiqamətində hər hansı bir keyfiyyətin həddən artıqlıq dərəcədə olmasının rədd edilməsini, yeni formalar və ideyalar üçün açıq məkanı nəzərdə tutur. Müasir üslubda tikilmiş evlər adətən çox praktikdir, hər kvadrat metrin öz məqsədi var və hər şeydə rasional yanaşma görünür. Bu gün yeni kotteclərin demək olar ki, 80% -i bu üslubda tikilir və haqlı olaraq bütün ailə üçün fərdi şəhərkənarı evi tikmək üçün ideal hesab edilə bilər (şəkil 11).

Şəkil 11. Müasir üslub [11]

Nəticə. Bakının müasir memarlığında şəhərkənarı yaşayış evləri. Xəzər dənizinin qərb sahilində yerləşən Bakının və bütün Abşeron yarımadasının memarlığı regionun təbii-coğrafi şəraiti, yarımada əhalisinin sosial-iqtisadi və məişət həyatı ilə bilavasitə bağlıdır. Bakıda yaşayış binalarının tikintisi zamanı, iqlim şəraitindən asılı olaraq, hakim küləklərin istiqamətinə və binaların əlverişli istiqamətləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Abşeron şəraitində binaların rahat mikroiqliminin saxlanılması üçün ən optimal həll, onların cənub, şərq və cənub-şərq istiqamətlərinə yönəldilməsidir və bu, azmərtəbəli yaşayış evlərinin tikintisi zamanı əhali tərəfindən nəzərə alınır. Məsələn, Bakı ətrafındakı ərazilərdə, Maştağa, Bilgəh, Buzovna və Şüvəlyanda və başqa kəndlərdə əksər evlər şərqə yönəldilmişdir [9].

Bakıda yaşayış memarlığının tarixi inkişafını izləyərkən bir neçə xarakterik mərhələləri ayırmaq olar. Bu mərhələlərin hər birində yaşayış binalarının tipləri həm stilistika baxımından, həm də memarlıq planlaşdırılması baxımından bir birindən çox fərqlənir. Bakının şəhərkənarı yaşayış binaları zəngin memarlıq, plan və kompozisiya həlləri ilə hər zaman seçilmişdir.

Halhazırda kottec və ya villa tipli azmərtəbəli fərdi yaşayış evlərinin tikintisi həm şəhər içində, həm də şəhər ətrafı zonalarda çox geniş yayılmışdır müasir memarların yaradıcılığında əhəmiyyətli yer tutur. Bu tip yaşayış evlərinin tikintisi zamanı yerli təbii-iqlim şəraiti, əhalinin həyat tərzi və adət-ənənələri nəzərə alınmaqla yanaşı, eyni zamanda, yüksək funksionallıq və komfortluluq da diqqətə alınır. Bununla yanaşı, şəhərətrafı zonalarda komfortlu həyatın bütün tələblərini ödəyən, yüksək standartlara uygun şəkildə kottec komplekslərinin tikintisi də geniş yayılmağa başlayır.

Stilistik xüsusiyyətlərə gəlincə, burada müasir üslub adlandırılan və son zamanların bir neçə memarlıq meyllərini özündə birləşdirən üsluba üstünlük verilir Aşağıdakı şəkillərdə yerli müasir memarların şəhərkənarı yaşayış evi layihələrinə bir neçə nümunə göstərilir (şəkil 12, 13, 14, 15).

Şəkil 12. "Dəniz sahilində ev", Bakı şəhəri, Abşeron (Memar R.Seyfullayev), 2004 [9]

Şəkil 13. Villa tipli yaşayış evinin layihəsi. (memar N.İmaməliyev), 2014 [9]

Şəkil 14. Nardaranda "Sea breeze"kottec kompleksi [9]

Şəkil 15. Bakıda "Royal Park" kottec tipli yaşayış kompleksi [9]

Ədəbiyyat

1. Абдулрагимова Т.Р. (2012). Декоративные символы и знаки в экстерьерах жилых зданий Баку XIX–начала XX вв. Труд. №2(484). Тбилиси: Грузинский Технический университет. с.17–24

2. Даниев С., Мотис Д. (1950). Жилье XVII и XIX вв. Закатальского района. Памятники архитектуры Азербайджана. Баку. с.103–110
3. Самедова С.А. (1981). Развитие градостроительных структур Ичери Шехер. Известия АН Азерб ССР. Серия литературы, языка и искусства. №4. с.86–91
4. Усейнов М.А. (1963). История архитектуры Азербайджана / М.А. Усейнов, Л.С. Бретацкий, А.В. Саламзаде. – Москва, с.345–396
5. Фатуллаев Ш.С. (1986). Градостроительство Баку XIX–начале XX века. – Ленинград: Стройиздат, с.456
6. Фатуллаев Ш.С. (1963). Жилые дома в застройке городов Азербайджан на рубеже XIX–XX вв. Баку. с.110–118
7. Эфендизаде Р.М. (1971). Планировка и застройка жилых районов Баку (1920-1967 гг.). Баку: Элм, с.116–125
8. https://holz-house.ru/information/blog/59-stili-zagorodnyh-domov
9. https://architecture.az/index.php?newsid=150
10. https://cyberleninka.ru/article/n/eksteriery-i-interiery-zhilyh-domov-na-rubezhe-hix-xx-vv-v-baku
11. https://www.domamo.ru/articles/stili-v-stroitelstve/10-arkhitekturnykh-stiley-dlya-stroitelstva-sovremennykh-zagorodnykh-domov/

References

1. Abdulragimova T.R. (2012). Decorative symbols and signs in the exteriors of residential buildings in Baku in the 19th–early 20th centuries. Work. No. 2(484). Tbilisi: Georgian Technical University. pp.17–24
2. Daniev S., Motis D. (1950). Housing of the 17th and 19th centuries. Zakatala district. Architectural monuments of Azerbaijan. Baku. pp.103–110
3. Samedova S.A. (1981). Development of urban structures of Icheri Sheher. News of the Academy of Sciences of Azerbaijan SSR. Literature, Language and Art Series. No. 4. pp.86–91
4. Useynov M.A. (1963). History of architecture of Azerbaijan / M.A. Useynov, L.S. Bretatsky, A.V. Salamzade. Moscow, p.345–396
5. Fatullaev Sh.S. (1986). Urban planning of Baku in the 19th–early 20th centuries. Leningrad: Stroyizdat, p.456
6. Fatullaev Sh.S. (1963). Residential buildings in the urban development of Azerbaijan at the turn of the 19th–20th centuries. Baku. pp.110–118
7. Efendizade R.M. (1971). Planning and development of residential areas of Baku (1920-1967). Baku: Elm, p.116–125
8. https://holz-house.ru/information/blog/59-stili-zagorodnyh-domov
9. https://architecture.az/index.php?newsid=150
10. https://cyberleninka.ru/article/n/eksteriery-i-interiery-zhilyh-domov-na-rubezhe-hix-xx-vv-v-baku
11. https://www.domamo.ru/articles/stili-v-stroitelstve/10-arkhitekturnykh-stiley-dlya-stroitelstva-sovremennykh-zagorodnykh-domov/

Məqaləyə istinad: Əliyev T.G. Müasir memarlıqda şəhərkənarı evlerin stilistik xüsusiyyətləri. Elmi Əsərlər/Scientific works, AzMİU, s. 22-29, N2, 2024
For citation: Aliyev T.G. Stylistic characteristics of country houses in modern architecture. Elmi Əsərlər/Scientific works, AzUAC. p.22-29, N2, 2024

Redaksiyaya daxil olma/Received 15.02.2024
Çapa qəbul olunma/Accepted for publication 17.04.2024